

การเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมืองนครสวรรค์*
STRENGTHENING BUSINESS NETWORKING AND SOCIAL
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE COMMUNITY NAKHON
SAWAN PROVINCE

ดนินี ฟองคำ

Dontinee Fongkham

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

นนทนันท์ พงษ์เพชร

Nonthanan Phongphet

นักพัฒนาองค์กร บริษัท โอเรียลตอล การ์เมนต์ จำกัด

Organization Development Officer, Oriental Garment co., Ltd., Thailand

E-mail: dontinee19@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท สถานภาพ รูปแบบ และการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสังคมและผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยเลือกจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการรวมเป็นกลุ่มคลัสเตอร์ (Cluster) วิเคราะห์และสรุปเนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบท และสถานภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครสวรรค์ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยภาครัฐมีการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้มีการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ จึงส่งผลให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน 2) รูปแบบและกระบวนการพัฒนาที่เน้นการสร้างความร่วมมือและการแบ่งปันความรู้ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน จะมีส่วนช่วยในการสนับสนุนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการวิสาหกิจชุมชน และสร้างโอกาสในการตลาดสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชนได้กว้างยิ่งขึ้น 4) แนวทางการพัฒนาสังคมและผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชน จะต้องเน้นไปที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ การ

ส่งเสริมการพัฒนาด้านบัญชีครัวเรือน การพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน การส่งเสริมการพัฒนาด้านเทคโนโลยี และการพัฒนาด้านการตลาด เพราะจะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนในตลาด และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้ในระยะยาว

คำสำคัญ: การจัดการเชิงเครือข่าย, การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The purpose of this research was to study the context, status, forms, and participation of communities and networks in promoting community enterprise management in Nakhon Sawan Province for sustainable development. The study was then analyzed to find guidelines for social development and the success of network management for community enterprises in Nakhon Sawan Province. The research used qualitative research methodology. The researchers conducted in-depth interviews with a group of key informants and participant observation. The sample was selected from a group of community enterprises that gathered themselves as a cluster group. The data was analyzed and summarized using descriptive statistics. The research findings indicated the following details: 1) The context and status of community enterprise operations in Nakhon Sawan Province indicated there was continuous operation. The government promoted and supported community enterprises for quality growth. As a result, the community had sustainable progress; 2) Forms and development processes emphasizing cooperation and knowledge sharing among community enterprises indicated government and private agencies would have contributed to supporting the sustainable development of community enterprises in the area; 3) Community and network participation in promoting community enterprise management in Nakhon Sawan Province would have increased the efficiency of community enterprise management and created opportunities to market goods and services of community enterprises more widely; 4) Guidelines for social development and the success of network management for community enterprises indicated the focus must have been on human resource development, product improvement, promotion of household accounting development, community enterprise network growth, promotion of technological advancement, and marketing development. This approach would have increased the competitiveness of community enterprises in the market and boosted income for the community in the long run.

Keywords: Network Management, Sustainable Social Development, Community Enterprises

บทนำ

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต โดยเน้นที่การผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งพัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านพัฒนาการบริหารจัดการ การพัฒนาการตลาด การพัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสัญลักษณ์การค้า การบริหารจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในด้านการประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการหลายของชุมชนและเป็นการช่วยลดความเสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน จนทำให้ผู้คนทั่วไปรู้จักนครสวรรค์ตามสมญานามต่าง ๆ อาทิ “เมืองสี่แคว” “เมืองปากน้ำโพ” และ “ประตูสู่ภาคเหนือ” ในทางประวัติศาสตร์ตามหลักฐานทางโบราณคดีจังหวัดนครสวรรค์เป็นดินแดนที่มีความเจริญมาตั้งแต่สมัยอดีตกาลมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานผ่านพัฒนาการมาหลายยุคสมัยเริ่มตั้งแต่ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมาถึงทวารวดี สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน จังหวัดนครสวรรค์มีแผนยุทธศาสตร์ที่มีเป้าหมายของการพัฒนาไว้อย่างชัดเจนว่า “นครสวรรค์คนธรรมดี สังคมพอเพียง ชุมชนชนส่งทางอุตสาหกรรมฐานชีวภาพ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน” โดยเฉพาะแผนยุทธศาสตร์ที่ 1 ที่มุ่งเน้นการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการพัฒนาแบบเมืองสวรรค์ใน 6 ด้าน คือ 1) เป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพ 2) จัดการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อความก้าวหน้าในอนาคต 3) ยกระดับเกษตรสู่เกษตรอินทรีย์และเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมฐานชีวภาพ 4) วางระบบขนส่งและศูนย์กลางการกระจายสินค้า 5) ประสพการณ์ท่องเที่ยวเมืองแห่งความสุข 6) พัฒนาเมืองแห่งดิจิทัลเพื่อการพาณิชย์ ดังนั้น จึงมีการส่งเสริมอาชีพของประชาชนให้เป็นไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและขยายผลโครงการตามแนวพระราชดำริ โดยได้มีกลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าด้านเกษตรกรรม หัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าวิสาหกิจชุมชนให้มีคุณภาพและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สร้างมูลค่าให้กับสินค้า พร้อมทั้งเพิ่มช่องทางการจำหน่ายส่งเสริมความรู้ด้านประชาสัมพันธ์การตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันและเพิ่มรายได้ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, 2564)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมืองนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการต่อยอดจากความเชื่อมโยงเชิงกายภาพสู่การพัฒนาในพื้นที่เศรษฐกิจและชุมชนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการ

กระจายความเจริญในการพัฒนาชุมชนจังหวัดและเมืองตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน สามารถขยายและสร้างฐานรายได้ใหม่ควบคู่ไปกับการต่อยอดฐานรายได้เดิม ส่งผลให้สังคมไทยมีคุณภาพและมีความเป็นธรรมโดยมีที่ยืนสำหรับทุกคนในสังคมและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และเป็นการพัฒนาที่เกิดจากการผนึกกำลังในการผลักดันขับเคลื่อนร่วมกันของประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท และสถานภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษารูปแบบ และกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้เชิงเครือข่ายที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
4. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสังคมและผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมืองนครสวรรค์” เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 4 กลุ่ม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีในการรวมเป็นกลุ่มคลัสเตอร์ (Cluster) ในชุมชนเมืองนครสวรรค์ ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปปลาบ้านท่าดินแดง ตำบลเกรียงไกร อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 2) วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์สมุนไพรและถ่านแปรรูป อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 3) วิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ และ 4) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีแม่บ้านข้าวหลามสันคู ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม โดยคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจาก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ดังนี้ 1) ประธานกลุ่มวิสาหกิจ จำนวน 4 คน 2) รองประธาน จำนวน 4 คน 3) สมาชิก จำนวน 8 คน 4) พัฒนาชุมชนจังหวัด จำนวน 1 คน 5) นักพัฒนาชุมชน จำนวน 4 คน และ 6) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 23 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์และสรุปเนื้อหาเชิงพรรณนาเพื่อให้ได้ข้อมูลการเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมืองนครสวรรค์

ผลการวิจัย

1. **บริบท และสถานภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์** กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันด้วยสถานภาพการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้การดำเนินงานและการเงินของวิสาหกิจชุมชนค่อนข้างยากลำบากแตกต่างกันออกไป ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์จึงต้องพิจารณาและวางแผนให้เหมาะสมกับบริบทและสถานภาพการดำเนินงานของแต่ละวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบและมีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

2. **รูปแบบ และกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้เชิงเครือข่ายที่ยั่งยืน** พบว่ารูปแบบและกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้เชิงเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ มีการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกันในการวางแผนและการดำเนินงาน โดยมีการรวบรวมข้อมูลและข่าวสารเพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปผลเพื่อใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานต่อไป อย่างไรก็ตาม รูปแบบและกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้เชิงเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์อาจมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของกิจกรรมและการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น การพัฒนาองค์ความรู้เชิงเครือข่ายที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ จึงเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทย และเป็นตัวช่วยสนับสนุนในการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

3. **การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์** พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนและเพิ่มโอกาสในการร่วมมือและการเติบโตของวิสาหกิจชุมชน การสร้างเครือข่าย การเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน มหาวิทยาลัย และหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อรับข้อมูล ความรู้และการสนับสนุนที่ต้องการในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนควรสร้างความร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันทรัพยากร การทำกิจกรรมร่วมกัน หรือการส่งเสริมการซื้อขายร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจภายในชุมชนร่วมกัน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายเป็นตัวขับเคลื่อนให้วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์สามารถเติบโตและเจริญรุ่งเรืองไปในทิศทางที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ทั้งแก่ชุมชนและเครือข่ายในระยะยาว

4. **แนวทางการพัฒนาสังคมและผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน** พบว่า ประการแรก คือ การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาธุรกิจ การจัดการเชิงเครือข่ายช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการและลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็น เช่น ทรัพยากร

ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การตลาด และการเงิน ได้อย่างง่ายดาย **ประการที่สอง** คือ การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด การจัดการเชิงเครือข่ายช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเข้าถึงตลาดได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้ การเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการที่มีชื่อเสียงในตลาดยังช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเป็นมืออาชีพของวิสาหกิจชุมชน **ประการที่สาม** คือ การเพิ่มความสามารถในการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ การจัดการเชิงเครือข่ายช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถแบ่งปันความรู้และประสบการณ์กับผู้ประกอบการและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว **ประการที่สี่** คือ การเพิ่มความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจ การจัดการเชิงเครือข่ายช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการและลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ การเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการที่มีชื่อเสียงในตลาดยังช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเป็นมืออาชีพของวิสาหกิจชุมชน **และประการที่ห้า** คือ การเพิ่มความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด การจัดการเชิงเครือข่ายช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเข้าถึงตลาดได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้ การเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการที่มีชื่อเสียงในตลาดยังช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเป็นมืออาชีพของวิสาหกิจชุมชน

อภิปรายผล

วิสาหกิจชุมชนเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญในปัจจุบัน เนื่องจากการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ชุมชนสามารถเติบโตและเจริญเติบโตไปพร้อมกับเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างยั่งยืนได้ดังนี้

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพื้นที่

การพัฒนาสังคมสำหรับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ จึงต้องเน้นไปที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนในตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเพิ่มความสามารถในการผลิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนในตลาด และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้น การพัฒนาสังคมเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการสร้างความเจริญของวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาสังคมที่ดีจะส่งผลต่อการเติบโตของวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การพัฒนาสังคมที่ดีจะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนในตลาดและช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในวิสาหกิจชุมชน

จำเป็นต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะและความรู้ของผู้ประกอบการและพนักงานในวิสาหกิจชุมชน โดยการจัดกิจกรรมฝึกอบรมและสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและการบริหารจัดการธุรกิจให้กับผู้ประกอบการและพนักงานในวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา” พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในวิสาหกิจชุมชนยังต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของผู้ประกอบการและพนักงานในวิสาหกิจชุมชน โดยการสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จะช่วยเสริมสร้างทักษะและความรู้ของผู้ประกอบการและพนักงานในวิสาหกิจชุมชนให้มีคุณภาพและเป็นไปในทิศทางที่ดีต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนี้อย่างยั่งยืน (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์, 2560)

2. การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการสร้างรายได้และเพิ่มคุณภาพชีวิตของชุมชน จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนได้หลากหลายชนิด เช่น ผลิตภัณฑ์จากเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์จากการทอผ้า และอื่น ๆ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาอย่างถี่ถ้วน นอกจากนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนยังต้องคำนึงถึงการตลาดสินค้า โดยควรมีการวางแผนการตลาดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สินค้าของชุมชนได้รับความนิยมจากผู้บริโภค และสามารถเข้าถึงตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สันยญา เคนาภูมิ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม พบว่า แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคามประกอบด้วย 1) แนวทางกลยุทธ์เชิงรุก โดยการพัฒนาศักยภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์สู่ระดับประเทศและระดับสากล ขยายช่องทางการจัดจำหน่าย ขยายพัฒนาเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมการกระจายสินค้า 2) แนวทางกลยุทธ์เชิงพัฒนา โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สร้างความร่วมมือเชิงบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ 3) แนวทางกลยุทธ์เชิงตั้งรับโดยการพัฒนาศักยภาพแรงงานวิสาหกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน

ยกระดับมาตรฐานการผลิตให้สูงขึ้นและ 4) แนวทางกลยุทธ์เชิงพลิกแพลง โดยการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครสวรรค์นั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาความต้องการของตลาด การวิเคราะห์ความสามารถในการผลิต การพัฒนากระบวนการผลิต การตลาดสินค้า และการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในการแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สัญญา เคนาภูมิ, 2558)

3. การพัฒนาด้านการตลาด

ในการพัฒนาด้านการตลาดวิสาหกิจชุมชน จำเป็นต้องมีการศึกษาตลาดอย่างละเอียด โดยการศึกษาตลาดจะช่วยให้เราเข้าใจลักษณะของตลาดและความต้องการของลูกค้า จากนั้นจึงจะสามารถวางแผนการตลาดได้อย่างเหมาะสม และเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชน โดยภาครัฐต้องมีส่วนช่วยในการสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน ทั้งแหล่งทุน และการขายสินค้าทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา” พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน นอกจากการศึกษาตลาดแล้ว การใช้เทคโนโลยีในการตลาดก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ในปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการตลาด เช่น การใช้โซเชียลมีเดียในการโปรโมทสินค้าและบริการ การใช้เว็บไซต์ในการขายสินค้าและบริการ การใช้แอปพลิเคชันในการสั่งซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งการใช้เทคโนโลยีในการตลาดจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนมีโอกาสดำเนินการเข้าถึงลูกค้าได้มากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาด้านการตลาดวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก โดยจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการศึกษาตลาดอย่างละเอียด การใช้เทคโนโลยีในการตลาด และการสร้างความน่าเชื่อถือในวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าและบริการ และสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์, 2560)

4. ส่งเสริมการพัฒนาด้านเทคโนโลยี

การพัฒนาด้านเทคโนโลยีวิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวิสาหกิจชุมชนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนได้มากขึ้น ดังนั้น จังหวัดนครสวรรค์จึงต้องมีแนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยีวิสาหกิจชุมชนอย่างเหมาะสม เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนี้สามารถเติบโตและพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการจะช่วยลดเวลาในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการได้มากขึ้น และยังช่วยเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์

และบริการอีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรศรี ยงค์อุปพันธ์ ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องวิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาล ชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอดงบัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้วิสาหกิจชุมชนเกิดการก้าวกระโดดได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การที่จะให้วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์เติบโตได้อย่างมั่นคงคือการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น การใช้แอปพลิเคชันในการฝึกอบรม การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงในการฝึกงาน การใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ออนไลน์ ฯลฯ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะช่วยลดเวลาในการฝึกอบรมและฝึกงาน และยังช่วยเพิ่มความรู้ความสามารถของบุคลากรในวิสาหกิจชุมชนได้อีกด้วย (พรศรี ยงค์อุปพันธ์, 2546)

5. ส่งเสริมการพัฒนาด้านบัญชีครัวเรือน

บัญชีครัวเรือนเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการเงินของครัวเรือน และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์และวางแผนการใช้จ่ายได้อย่างถูกต้อง ในการพัฒนาด้านบัญชีครัวเรือนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ จำเป็นต้องมีการสร้างความตระหนักในการบริหารจัดการเงินให้กับสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการบันทึกข้อมูลการเงิน การวิเคราะห์และวางแผนการใช้จ่าย และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้สามารถตรวจสอบและปรับปรุงการบริหารจัดการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมภูษ หุ่นาค และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” พบว่า แนวทางในการจัดทำบัญชีประกอบด้วย 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การให้ความรู้ และสนับสนุน ช่วยเหลือในการวางระบบการจัดเก็บเอกสารข้อมูลทางการเงิน และ 2) การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบทางบัญชีการเงิน เพื่อเก็บข้อมูล และจัดทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ การพัฒนาด้านบัญชีครัวเรือนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ยังต้องการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการการเงิน เช่น การใช้โปรแกรมบัญชีที่ช่วยให้สามารถบันทึกข้อมูลการเงินได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้อง การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อช่วยในการวางแผนการใช้จ่าย และการใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้การบริหารจัดการเงินมีประสิทธิภาพและมีความเสถียรภาพในการดำเนินกิจการ (ชมภูษ หุ่นาค และคณะ, 2563)

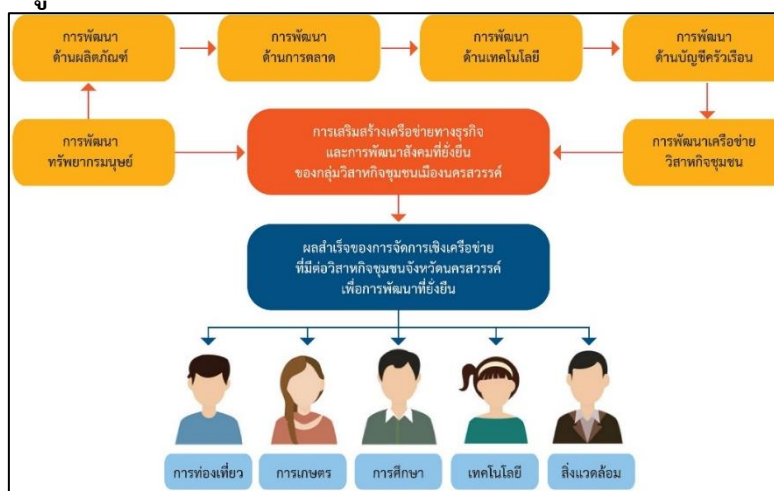
6. การพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

ในการพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จำเป็นต้องมีการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ธุรกิจเครือข่าย องค์กรภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยี รวมถึงการสนับสนุนทางด้านเงินทุนและเทคโนโลยีให้กับชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน มีโอกาสขยายตัวเชิง

ธุรกิจได้จึงต้องเริ่มจากผู้นำมีความสามารถ มีธรรมาภิบาล เป็นที่ยอมรับของสมาชิกและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและสร้างตลาดภายในท้องถิ่น การพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนยังต้องมีการสร้างและพัฒนาทักษะและความรู้ให้กับชุมชน โดยเฉพาะทักษะด้านการตลาด การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาธุรกิจ เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจและสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนยังต้องมีการสร้างและพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมให้กับชุมชน โดยเฉพาะการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด และสามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ นฤมล นิราทร ที่กล่าวว่าเครือข่ายเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลาย ๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควร นอกจากนี้ยังต้องมีการสร้างและพัฒนาศักยภาพในการตลาดและการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชน เพื่อให้สามารถเข้าถึงตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการสร้างความเจริญของชุมชน โดยจำเป็นต้องมีการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่างๆ พัฒนาทักษะและความรู้ให้กับชุมชน สร้างและพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์และนวัตกรรม รวมถึงการสร้างและพัฒนาศักยภาพในการตลาดและการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดและสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน (นฤมล นิราทร, 2543)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนเป็นองค์กรที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน โดยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เติบโตอย่างยั่งยืน จังหวัดนครสวรรค์เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีวิสาหกิจชุมชนที่ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวทางการพัฒนาสังคมอย่างมีเสถียรภาพ ดังนี้

1. การท่องเที่ยว จังหวัดนครสวรรค์มีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สวยงามมากมาย ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาสังคมที่สำคัญ วิสาหกิจชุมชนจึงได้ร่วมมือกับท้องถิ่นในการสร้างสรรค์และพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและเป็นเสน่ห์ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุขในการเดินทางและสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างเต็มที่

2. การเกษตร เกษตรเป็นอีกหนึ่งกลุ่มอุตสาหกรรมที่สำคัญของชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงได้ร่วมมือกับเกษตรกรในการพัฒนาและส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ระบบน้ำหยด การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และการใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและลดต้นทุนในการผลิต

3. การศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาตนเองและชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงได้ร่วมมือกับโรงเรียนในการส่งเสริมการศึกษาอย่างเต็มที่ โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของนักเรียน เช่น การจัดโครงการเรียนรู้การเกษตร การจัดโครงการเรียนรู้การท่องเที่ยว และการจัดโครงการเรียนรู้การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ

4. การเข้าถึงเทคโนโลยี เทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการผลิตสินค้า วิสาหกิจชุมชนจึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ โดยให้ความรู้และการสนับสนุนในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการบริหารจัดการ การใช้เครื่องจักรอัตโนมัติในการผลิต และการใช้เทคโนโลยีในการตลาดสินค้า

5. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงได้ร่วมมือกับท้องถิ่นในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่ โดยการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พลังงานทดแทน การใช้วัสดุรีไซเคิล และการใช้เทคโนโลยีในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมืองนครสวรรค์จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยจะต้องมีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และมีการส่งเสริมการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมาก ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ การเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมือง นครสวรรค์ เป็นการวิจัยเฉพาะพื้นที่ในจังหวัดนครสวรรค์ เพราะฉะนั้นบริบทและ สถานภาพอาจไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดทั่วทั้งประเทศไทย ดังนั้น ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ เกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในหลายแง่และเหตุการณ์ โดยเฉพาะเรื่องการ อนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากสถานการณ์โควิด-19 ที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่าง ยิ่ง เพราะจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์. (2564). ยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. นครสวรรค์: สำนักงานจังหวัด นครสวรรค์.
- ชมภูษ หุ่นาค และคณะ. (2563). แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ศูนย์สาธิตการเกษตร ร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัด กาญจนบุรี. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 13(2), 21-53.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (2560). แนวทางการพัฒนาการ ดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นฤมล นิราทร. (2543). การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรศรี ยงค์อุประพันธ์. (2546). วิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาการแปรรูป ผลผลิตจากต้นตาล ชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัด พิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะและการ ออกแบบ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 2(3), 68-85.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). พระราชบัญญัติ
ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ
คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.